

Sastanak Savjetodavnog komiteta EUROBATS 2024

Kako je i u UN otanjilo sa parama ove godine je sastanak bio online. Što bi moj prijatelj Branko rekao: "Jebeš sastanke kad se ne možeš sa prijateljima vidjeti i popričati!" Ali bilo je u svakom slučaju zanimljivo bar vidjeti ljude uživo, bilo je i emocija jer dogodišnji generalni sekretar Andreas Streit odlazi u penziju. Zapamt ćemo ga kao istrajnog u nastojanju da se Bosna i Hercegovina priključi ovom međunarodnom sporazumu. I da pored svih gluposti našeg ministarstva organizuje sastanak ovog komiteta u Sarajevu. Otkrio sam kako možemo dati doprinos nekim IW grupama. Kratak izvještaj o provedbi Sporazuma u BiH:

U Bosni i Hercegovini su prisutne 33 vrste šošmiša od kojih je 27 vrsta zaštićeno u entitetu Republika Srpska, dok je u entitetu Federacija Bosne i Hercegovine zaštićeno samo 18. Iako smo u više navrata ukazivali na potrebu zaštite svih poznatih vrsta šišmiša u skladu sa Potpisanim sporazumom o zaštiti šišmiša, izostale su reakcije nadležnih entitetskih ministarstava. Pripremljen je Nacionalni izvještaj za period 2021-2023 koji čeka Potvrdu da je Izvještaj odobren za podnošenje od strane odgovarajuće državne institucije. Podaci o šišmišima Bosne i Hercegovine će se naći u novom izdanju Atlasa sisara Evrope. Međunarodnu noć šišmiša smo organizo-

vali u Zavidovićima i na njoj je kroz različite aktivnosti bilo prisutno preko 200 učesnika. Tom prilikom je gradska administracija potpisala memorandum kojim se grad Zavidovići proglašavaju kao „Grad prijatelj šišmiša“, prvi takav u regionu. U podzemnom kamenolomu Dardagani kod Zvornika (Istočna Bosna) zabilježena je smrt oko trideset jedinki vrste *Miniopterus schreibersii*. Istraživanja na Veterinarskom fakultetu u Sarajevu su pokazala prisusvo Lloviu virusa.

JM

Porodično-turistički izlet u Ravlića pećinu i dva endema u dva metra

Na maloj dječijoj geografskoj karti na zidu okačen spisak prijedloga jednodnevnih izleta. Jedan od njih je Ravlića pećina. Subota je. Pođimo.

Dođimo. Ispred Ravlića pećine u pukotinama stijena uslikamo dva cvijeta, mislivši da se radi o istom, ali ipak uvidom u literaturu i naše fotografije, vidimo da su to dva različita zvončića.

Iako nisam od prirodnih naukovanja, ali radi što šire edukacije djece s ciljem da bi oni sami birali čime će se baviti (od 10,5 i 12 godina, uvijek se ovo pola godine mora istaći, jer tako djeca traže u želji da budu što stariji), praktikujemo da uslikamo po-neku biljku, pa kod kuće zajedno analiziramo šta smo uslikali. Tako smo i ovaj put ponijeli ova dva zvončića. Iako su vrlo slični, i teški za razlikovati, jer cvijet skoro da se ne razlikuje, ali list i stabljika se ipak razlikuju, ustanovili smo da se radi o Hercegovačkom (*Campanula Hercegovina*) i Portenslagovom zvončiću (*Campanula Porten-Schlagiana*) (Šilić, "Endemične biljke", 1984. Str.134-135.).

Obradovani što smo stigli na vrijeme i što imaju *off line* papirne ulaznice, ali malo razočarani što na ulaznicama ne piše da je to

*Hercegovacki zvončić
(Campanula Hercegovinai)*

*Portenslagovog zvončića
(Campanula Portenslagoviana)*

ulaznica za turističku pećinu, nego piše da je za adrenalinski park. Ispred pećine fino urađen i uređen parking prostor, kapija urađena propisno da ne ometa ulaz i izlaz šišmiša (u unutrašnjosti ih nismo opazili, iako nam je ljubazna teta dala lampe da ih pokušamo uočiti), informativna tabla o arheološkim iskapanjima... No, nažalost nema nikakve informacije da su ispred pećine ili na cijeloj lokaciji Peć Mlina mogu naći ova dva endema ili bilo koje druge biljne vrste, a Peć Mlini kao uža lokacija su navedeni da su u rasprostranjenosti Portenslagovog zvončića.

Zastava ne manjka, cijelim putem, od Sarajeva do Ravlića pećine. Kako bi se smanjila ova pretjerana društvena pojava, odavno predlažem uvođenje takse na istaknutu zastavu. Jeste da mi balkanci volimo zapišavati teritorij zastavama sa zanosom kao da smo prvi u svijetu izmislili teritoriju, a što nema informativne table ispred pećine o endemima ovog kraja, to nam je manje važno. Umjesto da se kitimo endemima dinarskog krša, mi se kitimo vjetrom i vremenom otrcanim zastavama.

Vrelo Tihaljine prekrasno i sa ostacima vodenića je vodenični park bez adrenalina. Nekada ovdje ispod mlinskih kamenova frcalo brašno na sve strane, sad frca adrenalina. Da ustanu stari Latini, rekli bi "zastava i adrenalina", kruh izlgeda nikom ne treba.

M.H.

Tri nova speleološka objekta na južnim padinama Bjelašnice

Izlet u Džepe i dalje prema Vrdolju radi nekih ostataka rimske arheologije dao je i nova tri objekta na južnim padinama Bjelašnice. Prvo smo u Džepima od lokalnih stanovnika saznali ime za dvije od ranije poznate pećine koje se vide iz voza Šuplja stijena, a zatim i za dvije pećine iznad samog sela, od kojih se ulaz bliže, Kadine pećina vidi od mezarja. U njoj je navodna umrla neka žena pod imenom Kada. To može biti skraćeno od Kaduna. Jedna Kaduna je živjela u Sarajevu i bila je evlija. Moguće da i ovdje imamo slučaj osamljivanja tim prije što se u lokalnom mazarju nalazi jedan stari nišan sa

derviškom kapom. Druga je Drenovača, isto iznad Džepa, u kojoj su se krila trojica „naših“ koje su ubili partizani poslije 2. svjetskog rata. Podaci su od domaćina čija je kuća odmah do jugozapadnog ugla mezarja. Pored puta od Vrdolja prema raskrsnici za Čuhoviće i Lukomir (friško otvoren hotel „Jelica“) kod proširivanja puta otvorena je jama dubine oko 10 m, sa ulazom 1 x 2 m. U Katastru sam je zaveo kao Aminina jama (43,6526 N, 18,0570 E.) JM

Carstvo starih bunara

Posjeta Vrdolju i Čuhovićima otkrila nam je nevjerojatno blago tradicionalne arhitekture. U Vrdolju, na blagoj uzbrdici preko puta sela, nalazi se stari kameni bunar u čijem je zidu ugrađen stećak ili neki komad sa antičke građevine (slični komadi obrađenog kamena mogu se vidjeti kao sarkofagi oko jednog mezarja sa starim nišanima). Čini se da su tu još dva koja su zatrpana.

U Čuhovićima sam nabrojao oko 20 kamenih bunara, manjih i većih. Neki su zatrpani smećem, neki kamenjem, svi odreda neuredni. Vape za zaštitom. Tu je i jedan koji ne pokriven kamenim svodom u obliku kupe. Kakve tradicionalne vrije-

dnosti nam propadaju pred očima. Koja smo mi stoka od naroda. Vidio sam i dvije velike čatrnje sa vanjskim površinama za skupljanje vode, po jedna u svakom selu. Na onoj u Čuhovićima je upisana godina izgradnje - 1937. Treća čatrnja, „tradicionalna“, je kod džamije u Čuhovićima.

JM

Jesmo li na istraživanje puževa zaboravili

Očito da smo se ohladili ili nismo išli na terene, ili nam se ne da pisati o tome. Kako bilo, na jednoj česmi prema Džepima pokupili smo uzorke. Kad bude vremena vidjećemo koji su. Svaki podatak je vrijedan.

JM

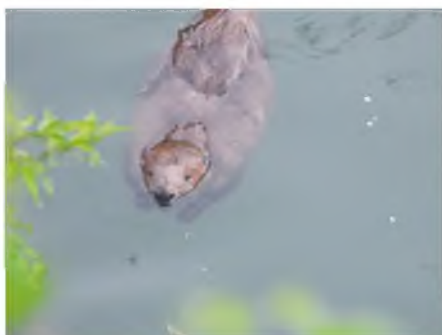
Konačno fotografije dabra iz Krivaje

Kada fotograf (a to je danas naziv za svakog onog ko ima fotoaparata) nema zoom objektiv, onda dok se fotograf približava životinji da je uvijekveći, ili on uplaši životinju ili životinja njega. Od kako imamo nikon sa 125 x povećanjem onda se životinje mogu držati na distanci, a da fotografija bude pristojna i upotrebljiva. Kada se radi o dabru, on i nije puno plašljiv, ali mu je nezgodno vrijeme izlaženja. Izlazi u predvečerje ili što bi mi rekli pred akšam. Pokaže se kratko u vodi (do 15-20 se-

kundi), pliva, viri mu njuška, malo rep, leđa pokaže pri zaronu. Prst na okidaču mora biti spreman. Može da ostane pod vodom nekoliko minuta. Kad zaroni, onda preostaje da se čeka do narednog izrona, a što je malo nezgodno, jer već se navlači mrak, pa je manjak svjetlosti.

S obzirom da ga pratimo već godinu dana i znamo za jednu lokaciju gdje ga vidamo, ostalo nam je još da ubodemo njegov "tajming" izlaženja. Koristeći faktor sreće, a i saznanja (nije sve u sreći), napokon smo uspjeli. On je bio susretljiv i dao nam je svogvremena i pomalo pozirao. Hvala mu.

MH

Puž koji je krenuo na sjever

Tokom studentskog kampa krajem aprila u Blagaju i okolici pronađen je u Vulinom potoku kopneni puž *Helicigona setigera* čiji je areal rasprostranjenja do ovog nalaža bio u Popovom polju. Detalje ćemo u *Našem kršu* jer ovdje nema mjesta za karte.

DB, JM

Televizijska zvijezda u usponu

Da umirući Newsletter popunimo nekim sadržajem i završimo ovaj broj čekajući da se članovi sjete da nešto napišu o svojim aktivnostima, glavni glumac objaveštava cijanjeno članstvo i širi puk koji ovaj listak slučajno uzme sa stola u Nacionalnoj biblioteci da je u nedjelju, 19. 5. 2024. godine po Gospodinu, Javni rtv servis emitovao emisiju o pećinama i bunarima na Podveležu. Napravljena je kao pokušaj (bar sa moje strane) da upozorim na potrebe zaštite ovog vrijednog prostora.

DB-Dalila Berbić, MH-Mirnes Hasanspa-
hić, JM-Jasminko Mulaomerović

Impresum:

CKS Newsletter, God. 6., Broj 2., Maj 2024.

ISSN 2637-3041 (print)

ISSN 2637-305X (online)

Izdavač i redakcija: Centar za krš i speleogiju,
Sarajevo, Branilaca Sarajeva 30, e_mail:
info@centarzakrs.ba, www.centarzakrs.ba,
Urednik: Jasminko Mulaomerović
Bilten izlazi čim napunimo četiri stranice sa
aktivnostima.

Pomoć za Bilten dobrodošla je na broj:
161000021050078 kod Raiffeisen banke d.d.
Kopiranje i distribucija dozvoljeni.